

“KAVRAM-ÇAĞRIŞIM-KELİME” BAĞLAMINDA BİTKİ ADLARINA ANLAM BİLİMSEL BİR YAKLAŞIM

*İlhan UÇAR**

ÖZET

İnsan, tabiatta kendi cinsinden sonra en yakınında bulunan hayvanları ve bitkileri birbirinden ayırmak için çeşitli işaretleme yollarına gitmiştir. Türkçede bitki adlarının ortaya çıkışı dilin ilk varlığıyla başlayan ve günümüze kadar devam eden bir süreçtir.

Türkçede bitki adlandırmalarında kullanılan metot, birçok dille örtüşmektedir. Özellikle çeviri eserlerde kelime aktarmalarının oluşturduğu kavram alanlarının, sınırlı çağrışım aralıklarını oluşturması birçok dildeki bitki adlandırmalarında paralellikler ortaya çıkarmaktadır.

Türkçede kullanılan bitki adlarının oluşturulması, anlam bilimi açısından değerlendirilmeli ve bu noktada çeşitli sınıflandırmalar yapılmalıdır. Dil denen sistem içerisinde bir takım kavramların işaretlenmesi çeşitli anlam olaylarını da beraberinde getirmektedir. Bu anlam olayları kavramı somutlaştırarak ifade etme, kelimeye dönüştürme endişesinin de ortaya çıkarmaktadır.

Bitkilerin adlandırılmasındaki çağrışım aralığı incelenirken çok yönlü olarak ele alınmalıdır. Bitkiler adlandırılırken organ adları, hayvan adları, sayılar, şahıs adları, çeşitli hastalık adları, maden (cevher) adları, koku adları, astronomi terimleri, yetiştiği/geldiği coğrafya veya etnik/dini unsurlar vb. özelliklerden yararlanılarak işaretleme yoluna gidilmiştir. Bu işaretlemelerde deneme, tecrübe etme ve gözlem yapma da önem taşımaktadır.

Hayvanı ve bitkiyi çeşitli özellikleriyle tanımaya başlayan insan, gerek hayvanlarda gerekse bitkilerde olsun kendisine yararlı olanları ayrı bir göz ve sözle işaretlerken, zararlı olanları ise ayrı bir göz ve sözle işaretlemiştir.

Bitkilerin çeşitli nesnelere hareketle benzetme yönü kullanılarak adlandırılmaları, birden fazla kelimenin ad karşılığı olarak kullanılmasını sağlamıştır.

Bu makalede bitki adlandırmalarında kavramdan kelimeye geçişte ortaya çıkan “anlam alanları” ve “çağrışım aralıkları” göz önünde bulundurularak, bitkileri işaretleme metotları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Türk dili, bitki adları, anlam bilimi, dil bilimi

* Okt. Dr. Sakarya Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü, El-mek: iucar@sakarya.edu.tr

A SEMANTIC APPROACH TO THE SIGNIFICANCE OF PLANT NAMES IN THE CONTEXT OF "CONCEPT-CONNOTATION-WORD"

ABSTRACT

Human beings have made various markings after their own genus to distinguish the animals and plants that are located in the nearest place in the nature. The emergence of plant names in Turkish is a process that begins with the existence of language and continues until present day.

The method that is used in Turkish plant naming overlaps with many languages. The concept areas that form word transfers especially in translation works, the limited connotation ranges reveals many parallels in the language of plant naming.

The formation of plant names that are used in Turkish should be evaluated in terms of semantic and many classifications should be made at this point. The markings of some concepts in the so-called language system brings meaning to a variety of events. These meaning events raise solidifying the concept and concerns of conversion.

While examing the connotation range of plant namings,they should be considered as multi-faceted.While plants are termed, marking features such as; organ names, animal names, numbers, names of persons, names of various diseases, mining (ore) names, names of smell, astronomy terms, geography where they grow up/come or ethnic/religious factors are taken into consideration. Experiment, experience and observation is important in these markings.

Human beings, who began to recognize the various characteristics of animals and plants, have marked the useful ones in a separate account and contract and the harmful ones in a separate account and contract both in animals and plants.

The namings of plants with various objects by using analogy aspect have obtained the use of the word as more than one name.

In this article, " fields of meaning " and " connotation ranges " that came out from word transition concept in plant namings are taken into consideration and it is focused on methods of plant markings.

Key Words: Turkish language, plant names, semantics, linguistics.

0. GİRİŞ

Çağrışım; davranışlar, düşünceler ve kavramlar arasında yer ve zaman birliğinin etkisiyle kurulan bağlantılar sonucu, kavramın tasarlama; tasarlamanın da yansıma dönüşmesidir. Bir başka ifadeyle çağrışım, kavram ile kelime arasındaki geçiş aralığıdır. Çağrışımın kelimeye yüklediği anlam ve anlamlar dizisinde “kavram” merkezli bir yaklaşım söz konusudur. “Anlam, bir

Turkish Studies

kelimenin aynı dili konuşanlara çağrıştırdığı, hatırlattığı kavram veya düşüncedir. Söze can veren anlamdır” (Zülfikar, 1991: 147). Kavramla söz arasındaki aralığı çağrışım oluşturur.

Özellikle çeviri eserlerde kelime aktarmalarının oluşturduğu kavram alanlarının, sınırlı çağrışım aralıklarını oluşturması birçok dildeki bitki adlandırmalarında paralellikler ortaya çıkarmaktadır. Bu paralellikler seyrek de olsa bir takım özellikleri nedeniyle bir bitkinin aynı yoldan adlandırılması sonucunda ortaya çıkmış olabileceği gibi daha çok bu adların bir dilden ötekine çevrilmiş olmasından ileri gelmektedir (Aksan, 1978: 99). Aynı kavram alanında farklı çağrışım aralıklarının oluşmasında, aynı bitkinin farklı dillerdeki adlandırmalarının etkisi olmuştur. “Sığırdili bitkisi kimi zaman Farsça karşılığıyla gâvzubân, kimi zaman Arapça karşılığıyla lisânü’s-sevr şeklinde yer alabilmektedir. Bunun gibi kuzukulağı otu için aynı zamanda lisânü’l-hamel, hummâz; tekesakalı otu için lihyetü’t-teys ya da Rumca kıstındus; yavşan otu için bu adın yanı sıra afsentin karşılıkları yer alabilmektedir” (Önler, 1998:162). Hayvanı ve bitkiyi çeşitli özellikleriyle tanımaya başlayan insan, gerek hayvanlarda gerekse bitkilerde olsun kendisine yararlı olanları ayrı bir göz ve sözle işaretlerken, zararlı olanları ise ayrı bir göz ve sözle işaretleyecektir.

Kavram karşısında zihnimizde ilk uyananlar, çağrışımın etkisidir. Aysever, Platon’dan hareketle adlandırmaların aslında kavramdaki çağrışımın harflere ve hecelere yansiyarak oluştuğunu ifade eder. “Ressam nasıl renkler ve şekiller aracılığıyla resmettiği şeyi taklit edip onun bir imgesini (eikon) yaratırsa, adlar verilirken de farklı bir yoldan, yani bu kez, harfler ve heceler kullanılarak şeylerin özleri taklit edilip onların imgeleri yaratılır” (Aysever, 2001: 160).

Dillerin kavram-kelime ilişkileri açısından geniş bir çağrışım aralığı vardır. Doğan Aksan, bir dilin yalnızca söz varlığının incelenmesiyle, o dili konuşan milletin yaşayışı, o toplumdaki kültür hareketleri ve başka uluslarla ilişkileri hakkında büyük ölçüde bilgi alınabileceğini ifade eder (Aksan, 1998: 139).

Bitkilerin çeşitli nesnelere hareketle benzetme yönü kullanılarak adlandırılmaları, birden fazla kelimenin ad karşılığı olarak kullanılmasını sağlamıştır. Bu durum birçok bitki adının birleşik kelime olarak kullanılmasını ortaya çıkarmıştır: hanimeli, güveyfeneri, gözlük otu vb. “Doğadan doğaya aktarmalar Türkçede sıfat tamlamalarından ziyade birleşik sözcük oluşturmaktadır: kuşburnu, keçiboynuzu, turnagagası, aslanağzı, horozibiği, aslanpençesi gibi hayvanlardan bitkiye aktarmalar olabildiği gibi çekiçbalığı, kılıçbalığı, kayışbalığı gibi nesnelere hayvanlara da aktarmalar yapmak ve yeni kelimeler oluşturmak mümkündür” (Erden 2011: 990).

Bitkilerin adlandırılmasındaki çağrışım aralığı incelenirken çok yönlü olarak ele alınmalıdır. Bitkiler adlandırılırken organ adları, hayvan adları, sayılar, şahıs adları, çeşitli hastalık adları, maden (cevher) adları, koku adları, astronomi terimleri, yetiştiği/geldiği coğrafya veya etnik/dini unsurlar vb. özelliklerden yararlanılarak adlandırma yoluna gidilmiştir. Bu adlandırmalarda deneme, tecrübe etme ve gözlem yapma da önem taşımaktadır. Eski tıp yazmalarında bu denenmişlik durumu, “mücerredür/denenmiştir” ifadesiyle özellikle belirtilir. Herhangi bir hastalığın tedavisinde olumlu sonuç alınan bitkiler, o hastalığın adıyla tanımlanırken; “basur otu (GTS), bere otu (TBAS), dalak otu (GTS), dolama otu vb.” bitkinin kullanımından dolayı herhangi bir zararla karşılaşıldığında ise bu durum yine adlandırmaya yansımıştır: “gelinboğan (GTS), danakıran (TBAS), kaplanboğan (GTS), koyunkıran/öldüren (LME), köpeköldüren (TVKS), kuzukıran (TBAS), çakalboğan (GTS), itboğan (GTS), kaplanboğan (GTS), kurtboğan (GTS)”.

Aksan, kavram alanını “birbiriyle ilişkili ve birbirine yakın kavramların, eşanlamlıların, içinde düşünüldükleri alan” olarak tanımlamaktadır (Aksan,1989: 254). Kardelen karşılığı olarak “öksüzöğlan, aktaş, akbardak, karga soğanı” kelimelerinin kullanımı kavramdan kelimeye geçişte eş anlamlılığı ortaya koymaktadır. Çağrışım “bakış-tasarlama-görüş” arasındaki çizgidir. Herhangi

Turkish Studies

bir nesne, bakanda farklı çağrışımlara yol açabilir. Aslanağzı çiçeğinin adı, bitkinin çağrıştırdığı kelimedir. Ancak aynı kavram farklı çağrışım aralıklarında “*diliçıkık, dillidüdük, hanımağzı, kurtağzı, kuşağzı, kuşübüğü, tavşan dudağı*” (Hauenschild, 1989: 104, 681) olarak da karşımıza çıkmaktadır. Dilimizde çağrışım aralığının geniş tutulması, “*aslanağzı*”nda eş anlamlılığı ortaya çıkartırken; “*danaburnu*” örneğinin ise eş sesli olarak sözlüklerde yer almasına neden olmuştur. “*Danaburnu*” bitki biliminde “*aslanağzı*” karşılığı olarak kullanılırken, hayvan biliminde “*toprak içinde yaşayıp bitkilere, köklerini keserek zarar veren bir böcek, kök kurdu*”nun adıdır. Aynı zamanda Türkiye Türkçesi ağızlarında “*parmakta çıkan bir çeşit çıban, dolama*”nın adı da “*danaburnu*”dur. Dana “*hayvancılıkla uğraşan Türkler için çok önemli bir hayvandır. Ayrıca güçlü bir hayvan olduğu için Er Tana biçiminde şahıs adı olarak kullanılmıştır. Eretna Beyliği olarak bilinen Beyliğin adı da son zamanlarda Er Tana Beyliği biçiminde ifade edilmektedir*” (Türkmen, 2006:281).

“*Dildeki eş seslileri belirlemek için dillerin kendi içlerinde de diller arasında genel dil bilimi açısından geçerli bir ölçü vardır. Bunun ana sebebi, dillerin ses ve anlam yapılarının sürekli değişmesi, çok anlamlılıktan eş sesliliğe, eş seslilikten çok anlamlılığa sürekli bir geçişin bulunmasıdır*” (Karaağaç, 2008: 69). Kavramın algılanmasındaki süreç çağrışım aralığını etkiler. Akar, insanın kavramları algılaması ve bunları adlandırmada takip ettiği zihinsel sürecin, dilde yeni söz yapma mantığının tekil olarak işlemediğini gösterdiğini ifade ederek; insan beyninin yeni söz oluşturmak için aynı kavram alanındaki göstergelerden yararlandığını ifade etmektedir (Akar, 2009: 219-220).

Dildeki bitki işaretlemelerinin sayısının fazla olması; bitki çeşitliliğiyle birlikte aynı bitkinin farklı türlerinin ve farklı adlandırmalarının olmasıyla da bağlantılıdır. Birçok yörede yetişen, çeşitli yemeklerde ve tedavilerde kullanılan “*kekik*” bitkisi bu durumun örneklerinden biridir: “*anababa kekiği (TBAS), ayaklı kekik (TBAS), bahçe kekiği (GTS), beyaz kekik (TTAS), Çanakale kekiği (TBAS), eşek kekiği (TBAS), garabaşkekik (BBSD), Girit kekiği (GTS), Girit sateri (TBAS), güyegi keküğü (TTBA), İstanbul kekiği (GTS), İzmir kekiği (TBAS), Kabe kekiği (TBAS), kara kekik (TBAS), kılıç kekiği (TBAS), sivri kekik (TBAS), taş kekiği (TBAS), Trabzon kekiği (TBAS), yayla kekiği (TBAS)*”.

1. Hayvan Adlarından Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

İnsan tabiatında kendi cinsinden sonra en yakınında bulunan hayvanların bir kısmını evcilleştirmiş, onların etinden, sütünden, gücünden yararlanmış; bir kısmıyla da yaşamı boyunca mücadele içerisinde olmuştur. Hayvanları birbirinden ayırmak için çeşitli işaretlemelerinde bulunan insan, bitkilerin adlandırmalarında daha önceden işaretlediği hayvanların adlarından da yararlanmış. İnsan hayvanların fiziksel özelliklerinden hareketle onları ayırma yoluna gitmiş, zaman zaman da kendi özellikleriyle hayvanı karşılaştırmıştır. “*Kendinden daha iyi yüzen, daha iyi uçan, daha iyi avlayan ve hata yapmadan geleceği bilen hayvanlara karşı, insanoğlu kendi zayıflığı ile yüzleşir. Yetersizliğinin sebebi olarak yalnız insanı düşünür. Bu zorlukları din, büyü, hayvan ve bitkilerin taklidi hatta mümkünse özdeşleşerek yenmek ister*” (Roux, 2005: 91). Bozkaplan, kuş adlandırmalarında seçilen ana noktaları; “*hayvanın fiziki yapısı [rengi, uzuvlarının durumu vb.], yaşadığı yer, yaptığı hareketler, çıkardığı ses, yaşamak için kullandığı besin*” gibi temel hususiyetlere bağlamaktadır (Bozkaplan, 1992: 41). Hayvan işaretlemelerinde oluşan bu kavram alanları, hayvan adlarıyla oluşturulan bitki işaretlemelerinde de göz önünde bulundurulmuştur.

“*Üzerinde yaşadıkları doğaya hakim olma sürecinde yaşam tarzlarının önemli bir unsuru haline gelen hayvanları fiziki yönleri, insanlarla olan benzerlikleri, aralarındaki mücadeleleri çerçevesinde değerlendiren Türkler, yaşam tarzlarından hareketle kendilerine ait birtakım*

Turkish Studies

nitelikleri hayvanlara atfederken, hayvanlara ait birtakım adları, nitelikleri de insanlara ad, unvan, lakap olarak aktarmışlardır: *Alparslan, Kağan Arslan, Baybars vb.*” (Mert, 2007: 301).

Çalışmamızda, hayvan işaretlemelerinden yararlanılarak oluşturulan bitki adlandırmalarında, 88 hayvan adıyla (bazıları aynı hayvanın küçüğü, erkeği, dişi) işaretlenmiş 595 bitki adı tespit edilmiştir:

“*akbaba, akrep, arı, aslan, at, ayı, balık, beygir, bildircin, bit, boğa, buzağı, bülbül, camış, canavar, ceylan, çakal, çıyan, dana, deve, domuz, dudu, engerek, enik, eşek, fare, fil, geyik, güvercin, horoz, hüthüt, inek, it, kanarya, kangal, kaplan, kaplumbağa, karga, karınca, kartal, katur, kaz, keçi, kedi, keklik, kelebek, kene, kertenkele, kırlangıç, kirpi, koç, koyun, köpek, kunduz, kurbağa, kurt, kuş, kuzgun, kuzu, leylek, manda, maymun, oğlak, öküz, örümcek, papağan, pire, pisik, porsuk, saka, serçe, sıçan, sığır, sırtlan, sinek, solucan, tahtakurusu, tarlakuşu, tavşan, tavuk, tay, teke, tırtıl, tilki, tosağa, tosun, turna, yılan*”. (Uçar, 2013: 8)

“*akbaba “akbabaç” (TTAS), arı gülü (TBAS), aslanağzı (GTS), at elması (GTS), ayı çileği (TBAS), balık otu (TVKS), bildircin otu (BBS), boğa dikenini (ATBT), buzağıburnu (LME), camışmemesi (TBAS), canavar otu (GTS), çakal armudu (TBAS), çıyan otu (TBAS), danaayağı (GTS), deve elması (LME), duduburnu (TTBA), tekesakalı (TBAS), deve gülü (TBAS), domuz dikenini (GTS), engerek otu (GTS), eşekkulağı (GTS), fare otu (GTS), filkulağı (TTBA), geyik dikenini (GTS), güvercin üzümü (TYÇ), horozkarası (GTS), hüthütgözü (TVKS), inek otu (TYÇ), itboncuğu (TBAS), kanarya çiçeği (GTS), deve kangalı (TBAS), kaplanboğan (GTS), kaplumbağa otu (TBAS), karga cevizi (TBAS), karınca otu (LME), kartal ağacı (GTS), katırkuyruğu (ATBT), kazayağı (GTS), keçimemesi (GTS), kediyası (BBS), keklikgözü (TBAS), kelebek çiçeği (GTS), kene ağacı (TBAS), kertenkelekuyruğu (TVKS), kırlangıç otu (GTS), kızilenik (TBAS), koçkuyruğu (TBAS), koyungöbeği (TBAS), köpek sarımsağı (TTAS), kurbağa otu (GTS), kurtayağı (GTS), kuşburnu (GTS), kuzgunayağı (LME), kuzu kestanesi (GTS), leylekgagası (TBAS), mandadili (TBAS), maymun orkidesi (TYÇ), oğlakkulağı (TBAS), öküzdili (GTS), örümcek zambağı (TVKS), papağanyemi (GTS), pirekapan (GTS), pisik otu (GTS), porsuk ağacı (GTS), serçedili (ATBT), sıçan soğanı (TKF), sığırdili (TKF), sinekkapan (TVKS), soğulcandüşüren (LME), tahtakurusu otu (TVKS), tavşanmemesi (GTS), tavuk otu (TBAS), taydişi (BBS), tekesakalı (GTS), tırtıl otu (TVKS), tilki taşığı (ATBT), tosağa otu (TBAS), tosunburnu (TTBA), turnagagası (GTS), tüysüz kirpibaşı (TYÇ), yılanekmeği (TBAS)*”.

2. Organ Adlarından Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

İnsanın çevresini tanımaya başlamadan önce kendisini tanımaya çalışması yaşamın bir gereğidir. Kendini tanıyan insan çevresindekileri de kendisi gibi görmeye başlamış ve bir takım adlandırmaları uzuvlarını kullanarak ifade etmeye çalışmıştır. Bitki adlandırmalarında sık başvurulan yollardan biri de organ adlarından yararlanmaktır. “*Deyim aktarmalarının en eski, en yerleşik olan bu türü insanoğlunun çevresindeki varlıklara, organlarının ya da vücudu ile ilgili çeşitli şeylerin adlarını vermesi sonucunu doğurmuştur*” (Aksan, 1978: 124). Dillerin tarihî seyirlerinde temel kelimeleri vardır. Bunların başında da organ adları gelmektedir. Güven, Eski Anadolu Türkçesi Dönemi’nde yazılmış tıp yazmalarında geçen organ adlarında “aşık”, “at gözü”, “at gözünün bıñarı”, “çavun”, “doynak”, “tavşancıl ödü”, “kuyruk”, “sığır inciginün iligi” dışında diğerleri insana mahsus birbirinden farklı 164 organ adının geçtiğini tespit etmiştir (Meriç, 2009: 112). Organ işaretlemelerinden yararlanılarak oluşturulan bitki adlandırmalarında 34 temel ve yan organlarla oluşturulmuş bitki adları mevcuttur:

“ağız, ayak, aya, bacak, bağır, bağırsak, baldır, baş, bıyık, boğaz, boynuz, burun, ciğer, dalak, damar, dil, diş, el, gaga, göbek, göz, kalp, kanat, kulak, kuyruk, meme, parmak, pençe, sakal, taşak, tırnak, topuk, yumruk, yürek”. (Uçar, 2012: 303).

“açıkağız (GTS), adamelı (LME), ağdalak (TBAS), Araptaşağı (TTAS), ayaklı kekik (TBAS), ayıpençesi (LME), bacakkıran (GTS), bağırsak otu (GTS), baldırıkara (BS), ballıboynuz (TBAS), beşdamar otu (TBAS), boğaz çiçeği (TBAS), camışmemesi (TBAS), ciğer otu (GTS), çilbaş (TBAS), dilburan (TTAS), dişbudak (KBS), gelingöbeği (TBAS), hanımparmağı (GTS), kaynanayumruğu (TBAS), keçitırnağı (LME), kırkkanat (BBS), kızkalbi (GTS), köpekayası (GTS), kurtbağı (GTS), kuşyüreği (TBAS), leylekburnu (TBAS), öküzgözü (TKF), sığırkuyruğu (KBS), tavşanbıyığı (GTS), tavşantopuğu (TBAS), tekesakalı (GTS), turnagagası (GTS), yılankulağı (TKF)”.

3. Yetiştigi/Geldiği Coğrafya veya Etnik/Dini Unsurlardan Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

3.1. Yetiştigi/geldiği coğrafyadan hareketle adlandırma

İnsanın doğduğu yer ve yaşadığı coğrafya kendi kimliğinin açıklanmasında belirleyici özellik olarak kullanılır. Bitki adlandırmalarında da insanda olduğu gibi bitkinin yetiştigi/geldiği coğrafya belirleyici özellik taşımaktadır.

Adlandırmada bitkinin yetiştigi/geldiği coğrafya veya etnik/dini unsurlardan yararlanma; “Afrika, Amerika, Asya, Avrupa gibi kıta adlarının; Almanya, Angola, Arabistan, Brezilya, Cezayir, Çin, Hindistan, Hollanda, İspanya, İsveç, Kıbrıs, Mançurya, Meksika, Mısır, Sudan, Suriye, Türkiye, Yeni Zelanda gibi ülke adlarının ve Adana, Adıyaman, Amasya, Ankara, Antep, Azak, Bursa, Brüksel, Çanakkale, Diyarbakır, Girit, Halep, Isparta, İstanbul, İzmir, Karaman, Maraş, Medine, Mekke, Trabzon, Van, Yalova” gibi şehir adlarının terim oluşumunda kullanılmasını ortaya çıkarmıştır.

“Abant çiğdemi (TBAS), Adana çiğdemi (TBAS), Adıyaman lalesi (TYÇ), Afrika menekşesi (GTS), Amasya lalesi (TBAS), Amerika armudu (GTS), Anadolu otu (TBAS), Ankara çiğdemi (GTS), Antep karası (TTAS), Anzer çayı (BS), Arabistan kirazı (BBS), Asya abanozu (BS), Avrupa kurşunotu (TYÇ), Brezilya gül ağacı (BTS), Brüksel lahanası (GTS), Bursa çayı (TBAS), Cezayir menekşesi (GTS), Çanakkale kekiği (TBAS), Çin gülü (GTS), Diyarbakır karpuzu (TTBA), Girit sateri (TBAS), Halep çamı (BS), Halep lalesi (TBAS), Hindistan cevizi (GTS), Hollanda kavağı (GTS), Isparta gülü (GTS), İspanya ardıcı (BTS), İstanbul kekiği (GTS), İsveç üçgülü (TYÇ), İzmir mercanköşkü (TBAS), Japon armudu (GTS), Kabe kekiği (TBAS), Kafkas kedinanesi (TYÇ), Kandıra otu (GTS), Karaman kimyonu (TBAS), Kazdağı çayı (TBAS), Kastamonu sarımsağı (TKF), Kazdağı köknarı (BS), Kefe kimyonu (TBAS), Kıbrıs akasyası (TBAS), Kırkağaç kavunu (GTS), Malta eriği, (GTS), Manisa lalesi (GTS), Maraş otu (TBAS), Mekke ayrığı (LME), Mısır yasemini (GTS), Muş lalesi (GTS), Oltu otu (GTS), Sapanca çayı (TBAS), Sincan (BTS), Suriye orkidesi (TYÇ), Sudan zeytini (LME), Şam üzümü (TTAS), Toros köknarı (TBAS), Trabzon çayı (TBAS), Trakya lalesi (TBAS), Türkiye melisası (TYÇ), Uludağ sığırkuyruğu (TYÇ), Vakvak “Hindistan’da bir belde adı” (BBS), Van gülü (TBAS), Yalova misketi (GTS), Yeni Zelanda kendiri (BBS), Zigana zambağı (TYÇ)”.

3.2. Etnik/dini unsurlardan hareketle adlandırma

Bitkinin yetiştigi/geldiği coğrafyadan hareketle yapılan adlandırmalarda olduğu gibi o coğrafya üzerinde yaşayan etnik/dini unsurlardan hareketle de bitki adlandırılmasına gidilmiştir. Etnik/dini unsurlardan hareketle oluşturulmuş bitki adlandırmalarında başlıca şu etnik/dini unsurlar kullanılmıştır:

Turkish Studies

“Acem, Afşar, Alman, Arap, Arnavut, Avşar, Bektaşî, Boşnak, Çingene, Ermeni, Frenk, Hint, Hitit, Japon, Kıptî, Latin, Laz, Macar, Rum, Türk, Türkmen, Yahudi”.

“Acem (TTAS), Afşar otu (TBAS), Alman papatyası (GTS), Arapsaçı (TTAS), Arnavut biberi (GTS), Avşar otu (TBAS), Bektaşî üzümü (GTS), Boşnak eriği (TTAS), Çingene sakızı (TBAS), Ermeni kimyonu (TVKS), Hint bademi (GTS), Hitit çiğdemi (TBAS), Japon armudu (GTS), Kıptî baklası (TVKS), Latin çiçeği (GTS), Laz üzümü (TBAS), Macar biberi (GTS), Rum cevizi (LME), Türk lalesi (TBAS), Türkmen adaçayı (TYÇ), Yahudi baklası (GTS)”.

Dini kavramlardan hareketle işaretlemeye gidilmiş bitki adları ayrıca ele alındığında yine birçok kelimeyle karşılaşmaktayız:

“Allahekmeği (TTBA), apdesbozan otu (TVKS), aziz otu (TVKS), cennetmerdiveni (TVKS), cinçıkaran (TVKS), cinelması (TVKS), cin otu (TVKS), evliya otu (TVKS), Hudaverdi otu (TVKS), keşişkalpağı (TVKS), keşişkulahı (TVKS), kutsal bitki (TVKS), kutsal defne (TVKS), mukaddes defne (TVKS), mübarek otu (TVKS), mübarek devedikeni (TVKS), namazbozan (TTBA), papaz otu (TVKS), peygamber ağacı (GTS), peygamber arpası (TTAS), peygamber buğdayı (TTAS), peygamber çiçeği (ATBT), peygamber dikenî (GTS), peygamberdüğmesi (TVKS), peygamber üzümü (GTS), Yahudikalpağı (TVKS), Yahudi kirazı (TVKS), Yahudi otu (TVKS), hayırlı darı (LME)”.

4. Şahıs Adlarından Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

Bazı bitki adlandırmalarında çeşitli şahısların adlarından yararlanılarak işaretleme yoluna gidilmiştir. Zaman zaman aynı şahıs adı farklı sıfatlarla kullanılarak kavramı karşılamıştır: *Kısacık mahmut, Kısamahmut otu, Bodurmahmut vb.*

Şahıs adlarından hareketle oluşturulmuş bitki adlarının başlıcaları şunlardır:

“Abdülleziz (TVKS), Abdüsselam otu (TVKS), Alibey buğdayı (TTBA), Aliöksüz (TBAS), Ayşekadın (GTS), Ebucehil karpuzu (TKF), Fadimeana otu (TVKS), Gülfatma (TBAS), Hafızali (GTS), Hasandede üzümü (GTS), Hıdırellez çiçeği (TYÇ), Hıdırellezkamçısı (TYÇ), hüsnüyusuf (TVKS), İbni Sina otu (TVKS), İbrahim dikenî (LME), İdris ağacı (GTS), İdris otu (GTS), İsa dikenî (TBAS), İsağözü (TYÇ), Karacaoğlan mantarı (TBAS), Kara Hasan Efendi (TVKS), Karunotu (BBSD), Kısacık mahmut (TBAS), Kısamahmut otu (TBAS), Bodurmahmut (TVKS), Meryem otu (TBAS), Meryem pelesengi (GTS), Meryemsaçı (BBSD), Meryemana asması (GTS), Meryemana dikenî (TBAS), Meryemana eldiveni (BBSD), Meryemiyye (BBSD), mührü Süleyman (TVKS), Öksüzali (TBAS), Ömer otu (TBAS), Sarıhızır elması (TTBA), Sarıbekir armudu (TTAS), Süleyman Reyhanı (TVKS), Timurdikenî (TBAS), Yakup çiçeği (TVKS), Yakup otu (TBAS), Yakup zambağı (TVKS)”.

5. Tedavi Ettiği Hastalığın Adından Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

Bitki işaretlemelerinde en basit ve en sık karşılaştığımız metotlardan bir tanesi, tedavi ettiği hastalığın adından hareketle yapılan adlandırmadır. Tedavi ettiği hastalığın adlarından hareketle oluşturulmuş bitki adları başlıca şunlardır:

“basur otu (GTS), bere otu (TBAS), çıban otu (TVKS), dalak otu (GTS), diş otu (TVKS), dizanteri otu (TVKS), dolama otu (GTS), egzama otu (TVKS), etyaran otu (TVKS), fitik otu (TVKS), frengi otu (TVKS), göbek otu (GTS), göz otu (TBAS), ishal otu (TBAS), kabakulak otu (GTS), kabakulak mantarı (TBAS), karınağrısı otu (TBAS), karingeçürür ot (BBSD), kasık otu (GTS), kuduz otu (TVKS), mayasıl otu (GTS), müşhil otu (TVKS), nezle otu (GTS), oğlandüşüren otu (TVKS), öksürük otu (GTS), saçkıran otu (TBAS), sancı otu (TBAS), sarılık otu (TVKS),

sıtma otu (TVKS), siyil otu (BBSD), uyuz otu (GTS), veba otu (TVKS), yara otu (TBAS), yara yaprağı (BBSD), yaraağan otu (TBAS)”.

6. Sayı Adlarından Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

Diğer işaretleme metotlarına göre sayı adlarından yararlanarak kavram karşılama, bitki adlarında sık karşılaştığımız bir durum değildir. Ancak sınırlı da olsa örnekleri vardır. Sayı adlarından hareketle oluşturulan bitki adlarında başlıca “iki, üç, beş, dokuz, kırk, on bir, bin, bin bir” gibi sayılar kullanılmıştır.

“beşparmak (ATBT), binbiryaprak otu (TBAS), binkulaç (TBAS), dokuzbaşı (TBAS), ikikardaşkanı (TKFZ), İsveç üçgülü (TYÇ), kırkbaş otu (TBAS), onbiraylık (GTS), tek iğneli alıç (TYÇ)”.

7. Zamanla Bağlantılı Oluşturulan Bitki Adları

Bitkilerin kelime karşılığı oluşturulurken eldeki verilerden bir tanesi de bitkinin yetiştiği/açtığı/oluştugu zamanla bağlantılı olarak yapılan adlandırmalardır. Burada yine kavramın oluşturduğu çağrışım önem kazanmaktadır. Bu çağrışımlar sonucunda zamanla bağlantılı olarak mevsimlerden (*ilkbahar “evvelbahar”, yaz, güz, kış*), aylardan (*ağustos, kasım, mart, mayıs*), gün zaman diliminden (*gün, gündüz, akşam, gece, sabah, seher*) yararlanılmıştır:

“ağustos gülü (BTS/TS 1963), ağustos elması (TTBA), akşamsefası (GTS), evvelbahar çiçeği (TVKS), evvelbahar otu (TVKS), geceağan (TVKS), gece menekşesi (BS), gecegündüz çiçeği (TBAS), gündöndü (GTS), gündüz gülü (TBAS), güneküsen (TVKS), günetapan (TVKS), güngülü (TVKS), günyavşağı (TVKS), güz çiğdemi (GTS), ilkbahar yoğurtotu (TYÇ), kardelen (GTS), kasım çiçeği (BBSD), kış mantarı (BS), kışçanı (TVKS), kış kabağı (TVKS), kışkolu (TVKS), kışseven(TVKS), mart yemişi (TBAS), mayıs dikenini (TTAS), mayıs papatyası (TVKS), öğle çiçeği (TVKS), sabahyıldızı (GTS), seher otu (TBAS), yaz papatyası (TVKS), yaz sümbülü (TVKS)”.

8. Maden (Cevher) Adlarından Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

Maden (cevher) adlarından hareketle oluşturulan bitki adlarında “altın, kurşun, demir, gümüş” gibi madenlerin (cevherlerin) adlarından yararlanılmıştır. Ayrıca madenin (cevherin) renk özelliğinden hareketle “tüysüz gümüşü kangal, altuni yalancı bezelye” gibi bitki adlandırmalarına gidilmiştir. “Altınop” örneğinde hem altının renk özelliğinden hem de topun şekil özelliğinden yararlanılmıştır:

“altınasa (TVKS), altınyıldız (TVKS), demirbozan (TVKS), demirdikenini (RB), gümüşdikenini (TVKS), gümüşsepet (TVKS), kurşun otu (GTS), tüysüz gümüşü kangal (TYÇ)”.

9. Astronomi Terimlerinden Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

Kavram olarak yücelik, parlaklık vb. özellikler gösteren “yıldız, gök, güneş, ay” gibi kelimelerden bitki işaretlemelerinde yararlanılmıştır. Astronomi terimlerinden hareketle oluşturulmuş bitki işaretlemelerinden bazıları şunlardır:

“altınyıldız (TVKS), baharyıldız (TVKS), karyıldız (TVKS), göksusen (ATBT), güneşgelini (TVKS), aydede (TVKS), aysarmaşığı (TVKS), hilal otu (TVKS), yenedünya (GTS)”.

10. Tadından Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

Tadından hareketle kelimeye dönüştürülen bitkilerin bir kısmı doğrudan tat ifade eden “acı, tath, tatsız, ekşi” gibi kelimelerle oluşturulurken; bir kısmı da “bal kabağı, balçiçeği, şeker dikenini, şeker otu, ballıboynuz” gibi tadı bilinen başka bir kavramdan hareketle oluşturulmuştur.

“acı kavun (TBAS), ağukunduzu (TBAS), ballıboynuz (TBAS), ekşi elma (GTS), şeker otu (BBSD), tatlı anason (TVKS), tatlıbayram (TVKS), tatlı miyan (TBAS), tatsız ot (TVKS), zehirli çiğdem (TBAS)”.

11. Kokusundan Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

Bitkilerin bir kısmı doğrudan koku ifade eden kelimelerle birlikte nitelendirilerek adlandırma yoluna gidilmiştir:

“anababa kokusu (TTAS), kokulu menekşe (BS), kokulu çayır otu (BS), kokulu kiraz “İdris ağacı” (GTS), fena kokulu oğulotu (TVKS), fena kokulu rezene (TVKS), kokar (TVKS), kokarcık (TVKS), kokar ot (TVKS), kokulu frenk maydanozu (TVKS), kokulu salep (TVKS), kokulu saz (TVKS), misk nanesi (TVKS), misk otu (TVKS)”.

12. Renk Adlarından Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

Türkçedeki somut ve soyut kavramların adlandırılmasında sık başvurulan yollardan bir tanesi de renk adlarından yararlanmaktır. Adlandırmada renk adlarının kullanımını Aksan, dilimizde en eski belgelerde görülen “doğaya bağlı anlatım”ın tanıkları olarak ifade eder ve [kök’ün (renk) gökle, “kızıl”ın kız-, “yeşil”in “yaş”la olan ilgisi]ni örnek olarak gösterir (Aksan, 1978: 95).

“*Divanü Lügati’t-Türk, Türkçe bitki isimleri ile ilgili ilk bilgileri veren eser olarak karşımıza çıkmaktadır*” (Şahin, 2007: 571). Renk adlarından hareketle hayvanları ve bitkileri işaretleme yoluna gitmek, Türkçenin tarihi damgaladığı eser olan *Divanü Lügati’t-Türk*’de de karşımıza çıkmaktadır: “*boz buğa, sarı buğa, kara ot, sarıg erük, sarıg turma*” (Oturakçı, 2012: 196-197).

Renk adlarından hareketle oluşturulan bitki adlarında başlıca “*ak, akça, beyaz, boz, kahverengi, karaca, kırmızı, pembe, kızıl, mavi, mor, sarı, siyah, turuncu, yeşil*” renkleri kullanılmıştır:

“*akbardak (TBAS), akçakızı (TBAS), beyaz zambak (TBAS), boz darı, kahverengi karlalesi (TYÇ), karacakovuk (TBAS), karagöz (TTAS), kırmızı alıç (TBAS), pembe üçgül (TYÇ), kızılıyaprak (GTS), maviyıldız (TVKS), morkızçayı (TBAS), sarı nilüfer (TBAS), siyah üzüm (RB), turuncubileği (TBAS), yeşil ada çayı (TBAS)*”.

Renk adları kullanılarak işaretlenen bitki adlarının bir kısmında doğrudan bir renk adı kullanılırken bir kısmında ise rengiyle bilinen bir nesnenin renk çağrışımından hareketle ad oluşumuna gidilmiştir:

“*altuni köşeli kırkbaş (TYÇ), altuni mürdümük (TYÇ), altuni safran (TYÇ), altuni yalancıbezelye (TYÇ), altuni yemlik (TYÇ), tüysüz gümüşü kangal (TYÇ)*”.

13. Fiziksel Özelliğinden Hareketle Oluşturulan Bitki Adları

13.1. Çağrışım aralığında benzetme bulunanlar

Gülgillerden, yol kıyılarında ve çayırarda yetişen bir bitki olan “*beşparmak otu*” görünüşü, açık eldeki parmakları çağrıştırdığı için “*beşparmak*” adını almaktadır. Bitkinin eş anlamlısı ise bir başka çağrışım aralığında “*kurtpençesi*”dir. Tırmanıcı, korularda, çalılıklarda yetişen bir bitki olan ve güzel kokulu çiçeği bulunan “*hanımeli*”, görünüş olarak “*beşparmak otu*”nda olduğu gibi el şeklindedir. Ancak bu kez beyaz çiçeğindeki nazlı görüntüsü ve güzel kokusu bir bayanın elini çağrıştırmış ve kaynaklarda “*hanımeli*” olarak yerini almıştır. Çalılık ve ormanlık alanlarda yetişen, soluk pembe renkte çiçekler açan bir yaban gülünün parlak kırmızı renkli, içi tüylü ve çekirdekli meyvesinin çağrışım aralığında kuş-burun bulunduğu için kaynaklara “*kuşburnu*” olarak geçmiştir. Ispanakgiller familyasından olan bir bitkinin yaprakları kaz ayağını çağrıştırdığı için

“kazayağı” adını almıştır. Baklagillerden, kerestesi marangozlukta, kabukları tabaklıkta kullanılan bir ağacın yassı siyah meyvesi keçi boynuzunu çağrıştırdığı için “keçiboynuzu” adını almıştır. Sardunyagillerden, tohumlarının ucunda turna gagasına benzer ince uzun bir uç bulunan, yaprakları güzel kokulu bir bitkiye “turnagagası” adı verilmiştir.

Bitkilerin güzelliği, görünüşü, kokusu, nazikliği ile kadınlar arasında çağrışım aralığı oluşturulmuş ve birçok bitki adlandırmasında “kadın, kız, hatun, avrat, gelin, hanım, dilber” kelimeleri kullanılarak adlandırmaya gidilmiştir. Bazıların da ise kadının sosyal hayattaki görüntüsü ile olumsuz çağrışım aralığı belirlenmiştir:

“Ayşekadın (GTS), bostangüzeli (TVKS), çayırüzeli (TVKS), dilberdudak (TVKS), dilber otu (TVKS), dilbersaçı (TVKS), dövülmüşavrat otu (TVKS), dulavrat otu (TVKS), dulavrat yaprağı (TVKS), uluavratotu (TVKS), dulkarıdöşeği (TVKS), dulkarıgömleği (TTBA), evliavrat otu (TKVS), güzelhatun çiçeği (GTS), güzelavrat otu (TVKS), hanımağzı (TVKS), hammeldiveni (TVKS), hanımeli (GTS), hanımkirpiği (KBS), hanımparmağı (GTS), hanımsallandı (TVKS), hanımyaması (TVKS), kirlihanım (TVKS), süslühanım çiçeği (TTBA), kadıngöbeği (TBAS), kadındüğmesi (GTS), kadıntuzluğu (GTS), kadınparmağı (RB), gökgız (TVKS), kelkızçiçeği (TVKS), kızhanım (TVKS), kızgözü (TVKS), kızkalbi (GTS), kızlargöbeği (TBAS), titiregizim (TVKS), ağlayangelin (TTBA), gelinboğan (GTS), gelindili (TYÇ), gelindüğmesi (TVKS), gelingöbeği (TBAS), gelinparmağı (GTS), gelinsaçı (GTS), gelinsoğanı (TVKS), gelinköyneği (TVKS), gelinküpesi (TBAS), gelinmumu (TVKS), gelincik (TBAS), güneşgelini (TVKS).”

13.2. Çağrışım aralığında fiziksel yapısı ön plana çıkanlar

Fiziksel özelliğinden hareketle oluşturulan bitki adlarının bir kısmının çağrışım aralığında görünüşleri ön plana çıkmaktadır. Bitkinin büyüklüğü ve şekli belirleyici özellik taşımaktadır:

“açıkağz (GTS), altıntop (GTS), altuni köşeli kırkbaş (TYÇ), boynuzlu yonca (TBAS), boynuzlu haşhaş (TBAS), büyük ebegümeci (TVKS), dikenli haşhaş (TVKS), dokuzbaşı (TBAS), eğikbaşı kangal (TYÇ), engerekbaşımı emzikotu (TYÇ), iribaşı lahana (TVKS), küçük boruçiçeği (TVKS), tüylü ayıpençesi (TYÇ), tüylübaba (TVKS), tüylü barak (TVKS), tüysüz kirpibaşı (TYÇ), tüysüz gümüşi kangal (TYÇ), ufak bakla (TVKS).

Bazı işaretlemelerde ise çeşitli nesnelere yararlanarak adlandırmaya gidilmiştir:

“peygamberdüğmesi (TVKS), çölmekçi otı (ATBT), çayırdüğmesi (TBAS), acemborusu (GTS).

14. SONUÇ

Türkçede bitkilerin adlandırılmasında kavram/çağrışım/kelime üçgeninde oluşan anlam alanında geniş bir çağrışım aralığı bulunmaktadır.

Bitkiler adlandırılırken organ adları, hayvan adları, sayılar, şahıs adları, çeşitli hastalık adları, maden (cevher) adları, koku adları, astronomi terimleri, yetiştiği/geldiği coğrafya veya etnik/dini unsurlar vb. özelliklerden yararlanılarak işaretleme yoluna gidilmiştir. Bu işaretlemelerde deneme, tecrübe etme ve gözlem yapma da önem taşımaktadır.

Bitki adlandırmalarında; “akbaba, akrep, arı, aslan, at, ayı, balık, beygir, bildircin, bit, boğa, buzağı, bülbül, camış, canavar, ceylan, çakal, çıyan, dana, deve, domuz, dudu, engerek, enik, eşek, fare, fil, geyik, güvercin, horoz, hüthüt, inek, it, kanarya, kangal, kaplan, kaplumbağa, karga, karınca, kartal, katır, kaz, keçi, kedi, keklik, kelebek, kene, kertenkele, kırlangıç, kirpi, koç, koyun, köpek, kunduz, kurbağa, kurt, kuş, kuzgun, kuzu, leylek, manda, maymun, oğlak, öküz, örümcek, papağan, pire, pisik, porsuk, saka, serçe, sıçan, sığır, sırtlan, sinek, solucan, tahtakurusu,

tarlakuşu, tavşan, tavuk, tay, teke, tırtıl, tilki, tosbağa, tosun, turna, yılan” gibi hayvan adlarından; “ağız, ayak, aya, bacak, bağır, bağırsak, baldır, baş, bıyık, boğaz, boynuz, burun, ciğer, dalak, damar, dil, diş, el, gaga, göbek, göz, kalp, kanat, kulak, kuyruk, meme, parmak, pençe, sakal, taşak, tırnak, topuk, yumruk, yürek” gibi organ adlarından; “Afrika, Amerika, Asya, Avrupa” gibi kıta adlarından; “Almanya, Angola, Arabistan, Brezilya, Cezayir, Çin, Hindistan, Hollanda, İspanya, İsveç, Kıbrıs, Mançurya, Meksika, Mısır, Sudan, Suriye, Türkiye, Yeni Zelanda” gibi ülke adlarından; “Adana, Adıyaman, Amasya, Ankara, Antep, Azak, Bursa, Brüksel, Çanakkale, Diyarbakır, Girit, Halep, Isparta, İstanbul, İzmir, Karaman, Maraş, Medine, Mekke, Trabzon, Van, Yalova” gibi şehir adlarından; “Acem, Afşar, Alman, Arap, Arnavut, Avşar, Bektaşî, Boşnak, Çingene, Ermeni, Frenk, Hint, Hitit, Japon, Kıptî, Latin, Laz, Macar, Rum, Türk, Türkmen, Yahudi” gibi etnik adlandırmalardan; çeşitli şahıs ve hastalık adlarından; “iki, üç, beş, dokuz, kırk, on bir, bin, bin bir” gibi sayı adlarından; “ilkbahar ‘evvelbahar’, yaz, güz, kış” gibi mevsim adlarından; “ağustos, kasım, mart, mayıs” gibi ay adlarından; “gün, gündüz, akşam, gece, sabah, seher” gibi gün zaman dilimlerinden; “altın, kurşun, demir, gümüş” gibi maden adlarından; “yıldız, gök, güneş, ay” gibi astronomi terimlerinden; “acı, tatlı, tatsız, ekşi” gibi tat bildiren kelimelerden; “koku” kelimesinden; “ak, akça, beyaz, boz, kahverengi, karaca, kırmızı, pembe, kızıl, mavi, mor, sarı, siyah, turuncu, yeşil” gibi renk adlarından ve bitkilerin fiziksel özelliklerinden yararlanılmıştır.

KISALTMALAR

- (ATBT) XIV. ve XV. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Bot. Terimleri.
(BBSD) Osmanlıca-Türkçe Bahçe ve Bitki Sözlük Denemesi.
(BS) Biyoloji Terimleri Sözlüğü.
(BTS) Büyük Türkçe Sözlük.
(GTS) Güncel Türkçe Sözlük.
(KBS) Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü.
(LME) Lügat-i Müşkilât-ı Eczâ.
(RB) Revnak-ı Bustan.
(TBAS) Türkçe Bitki Adları Sözlüğü.
(TDK) Türk Dil Kurumu.
(TKF) Terceme-i Kitabü'l-Filâha (Ziraat Kısmı).
(TKFZ) Terceme-i Kitabü'l-Filâha (Zootekni Kısmı).
(TTAS) Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü.
(TTBA) Türkiye Türkçesinde Bitki Adları.
(TVKS) Türksprachige Volksnamen für Kräuter und Stauden.
(TYÇ) Türkiye'nin En Güzel Yaban Çiçekleri.

Turkish Studies

KAYNAKÇA

- AKAR, Ali (2009). "Ağız Sözlükleri: Yöntem ve Sorunlar II", **Turkish Studies - Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Volume 4/8, s.216-224.
- AKSAN, Doğan (1978). **Anlambilimi ve Türk Anlambilimi (Ana Çizgileriyle)**, Ankara: AÜDTCF Yayınları.
- AKSAN, Doğan (1989). "Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten 1971**, Ankara: TDK Yayınları: 338, TTK Basım evi.
- AKSAN, Doğan (1998). **Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim)**, I. Cilt, Ankara: TDK Yayınları.
- ALKAYIŞ, M. Fatih (2007). **Türkiye Türkçesinde Bitki Adları**, Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri: T.C. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AYDIN, M. Bedizel Zülfikar (2011). **İbn Avvâm Terceme-i Kitabü'l-Filâha, (Ziraat Kısmı) İnceleme-Çevirimetin-Sözlük, Mütercim Muhammed b. Mustafa b. Lutfullah**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- AYDIN, M. Bedizel Zülfikar (2012). **İbn Avvâm Terceme-i Kitabü'l-Filâha, (Zootekni Kısmı) İnceleme-Çevirimetin-Sözlük, Mütercim Muhammed b. Mustafa b. Lutfullah**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- AYSEVER, R. Levent (2001). "Kratylos: Adların Doğruluğu ve Bilgi", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 191 (2), s.153-166.
- BAYTOP, Turhan (1994). **Türkçe Bitki Adları Sözlüğü**, Ankara: TDK Yayınları.
- BOZKAPLAN, Şerif Ali. (1992). "Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kuş İsimleri ve Onların Sistematiği", **TDAY-Belleten**, 1987, s. 43-79.
- ERDEN, Nazife Burcu (2011). "Anlambilim Çerçevesinde Kelime ve Çağrışım İlişkisi", **1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics**, May 5-7 Sarajevo, s. 987-993.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007). **Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü** 1-2 Cilt, Ankara: TDK Yayınları.
- GÜVEN, Meriç (2009). "Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Tıp Yazmalarındaki Türkçe Organ Adları Üzerine Bir İnceleme", **TÜBAR-XXVI**, s.109-141.
- HAUENSCHILD, Ingeborg (1989). **Türksprachige Volksnamen für Kräuter und Stauden mit den deutschen, englischen und russischen Bezeichnungen**, Wiesbaden.
- KARAAĞAÇ Günay (2008). *Dil, Tarih ve İnsan*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- KAROL Sevinç, SULUDERE Zekiye, AYVALI Cevat (2010). **Biyoloji Terimleri Sözlüğü** (5.baskı), Ankara: TDK Yayınları.
- KÜÇÜKER, Paki (2010). "Lügat-i Müşkilât-ı Eczâ'da Türkçe Bitki Adları", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research** Volume 3 / 11, s.401-415.
- MERT, Osman (2007). "Kazak Türkçesi'nde Hayvan Adlarıyla Kurulan Atasözleri", **Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu**, 21-23 Mayıs,

Bildiriler (Editör: Doç. Dr. Sebahattin ŞİMŞİR-Yrd. Doç. Dr. Bedri AYDOĞAN),
Almatı, s.297-312.

Osmanlıca-Türkçe Bahçe ve Bitki Sözlük Denemesi

<http://www.middleeastgarden.com/garden/english/?> (Erişim tarihi: 14.5.2012).

OTURAKÇI, Nigar (2012). “Divanü Lûgati’t Türk’teki Botanik Terimlerinin Kazak Türkçesinde ve Türkiye Türkçesinde Görünümleri”, **Karadeniz**, Yıl 4, S. 13, s.195-212.

ÖNLER, Zafer (1990). “14 ve 15. Yüzyıl Anadolu Türkçesi Botanik Terimleri”, **Journal Of Turkish Studies**, Volume 14, (Fahir İz Armağanı), Harvard, s.357-392.

ÖNLER, Zafer (1998). “XIV-XV. Yüzyıl Türkçe Tıp Metinlerinin Dili ve Söz Varlığı”, **Kebikeç**, Ankara, s.157-168.

ÖNLER, Zafer (2000). *Revnak-ı Bustan*, Ankara: TDK Yayınları.

ROUX Jean-Paul (2005). **Orta Asya 'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar**, Çev.: Aykut Kazancıgil-Lale Arslan, İstanbul: Kabalcı Yayınevi,

ŞAHİN, Hatice (2007). “Câmi‘ü'l-Fürs Örneğinde XVI. Yüzyıl Bitki İsimleri”, **Turkish Studies / Türkoloji Araştırmaları** Volume 2/2 Spring, 570-602.

TEKİN, Erdoğan (2005). **Türkiye'nin En Güzel Yaban Çiçekleri - The Most Beautiful Wild Flowers of Turkey**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Türk Dil Kurumu, **Büyük Türkçe Sözlük** <http://tdkterim.gov.tr/bts/> (Erişim tarihi: 28.2.2011).

Türk Dil Kurumu, **Güncel Türkçe Sözlük**,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gts (Erişim tarihi: 17.6.2011).

Türk Dil Kurumu, **Türkiye Türkçesi Ağzlar Sözlüğü**, <http://tdkterim.gov.tr/ttas/> (Erişim tarihi: 28.7.2011).

TÜRKMEN, Seyfullah (2006). **Eski Anadolu Türkçesinde Tıp Terimleri**, Basılmamış Doktora Tezi, Kırıkkale: T.C. Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

UÇAR, İlhan (2012). “Türkiye Türkçesinde Organ Adlarıyla Oluşturulmuş Bitki Adları”, **Türklük Bilimi Araştırmaları (TÜBAR)**, Sayı 32. s.307-330.

UÇAR, İlhan (2013). “Türkiye Türkçesinde Hayvan Adlarından Türetilmiş Bitki Adları”, **Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE)**, Sayı 2/1. s.1-19.

ZÜLFİKAR, Hamza (1991). **Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları**, Ankara: TDK Yayınları.